

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **Mondi Štětí a.s.**, se sídlem Litoměřická 272, Štětí, zastoupené Mgr. Erikem Kolanem, LL.M. Eur., advokátem se sídlem Husova 240/5, Praha 1, směřující proti výroku IV. usnesení Okresního soudu v Děčíně ze dne 4. 4. 2019, č. j. 19 C 145/2017-148, a usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 9. 2019, č. j. 17 Co 108/2019-186, za účasti **Okresního soudu v Děčíně** a **Krajského soudu v Ústí nad Labem** jako účastníků řízení a **ČEZ Distribuce a.s.**, se sídlem Teplická 874/8, Děčín IV - Podmokly, zastoupené Mgr. Radkem Pokorným, advokátem se sídlem Klimentská 1216/46, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení,

t a k t o :

- I. **Výrokem IV. usnesení Okresního soudu v Děčíně ze dne 4. 4. 2019, č. j. 19 C 145/2017-148 a usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 9. 2019, č. j. 17 Co 108/2019-186, bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu a ochranu vlastnického práva podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. **Tato rozhodnutí se proto v označených částech ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí obecných soudů. Přestože totiž Okresní soud v Děčíně zastavil řízení o žalobě stěžovatelky z důvodu chybějící pravomoci soudů, stěžovatelce nebyla (dle ní svévolně) vrácena část soudního poplatku ve výši 820.000 Kč.
2. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyžádaného spisu zjistil Ústavní soud především následující skutečnosti.
3. Stěžovatelka působí jako společnost vyrábějící elektřinu. Po vedlejší účastnici, provozující regionální distribuční elektrickou soustavu, požadovala přes 276 milionů Kč, které jí vedlejší účastnice údajně neoprávněně vyfakturovala v roce 2013 jako složku ceny za distribuci elektřiny i krytí nákladů spojených s podporou obnovitelných zdrojů energie (dále jako „poplatek OZE“). Stěžovatelka poplatek OZE (tvořící pouze část celkového vyúčtování za distribuci) uhradila, nicméně se domnívala, že právo vedlejší účastnice poplatek účtovat nemělo v rozhodném období oporu ve smlouvě o distribuci, rozhodnutích Energetického regulačního úřadu (dále jako „ERÚ“) a ani právních předpisech.
4. Dne 16. 2. 2017 proto stěžovatelka uplatnila nárok vůči vedlejší účastnici u ERÚ, přičemž jeho pravomoc k rozhodnutí vyvozovala s odkazem na § 52 zákona č. 165/2012 Sb.,

o podporovaných zdrojích energie (dále jako „zákon POZE“). ERÚ však usnesením ze dne 22. 3. 2017 věc odložil z důvodu vlastní věcné nepříslušnosti. Stěžovatelka se bránila proti tomuto usnesení rozkladem, jehož vyřízení mělo trvat několik měsíců. Z důvodu procesní opatrnosti a rovněž aby předešla promlčení svého nároku, uplatnila stěžovatelka identický nárok dne 5. 5. 2017 u Okresního soudu v Děčíně (též „okresní soud“ nebo „soud prvního stupně“). V říjnu 2017 Rada ERÚ odmítla rozklad stěžovatelky. V návaznosti na to vyzval nalézací soud stěžovatelku k zaplacení soudního poplatku ve výši 4.100.000 Kč, což stěžovatelka obratem učinila.

5. Soud prvního stupně dne 4. 4. 2019 v záhlaví označeným usnesením řízení zastavil (výrok I.), postoupil věc ERÚ (výrok II.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III.). Důvodem pro tento krok bylo rozhodnutí ze dne 15. 1. 2019, č. j. Konf 45/2017-14, ve kterém zvláštní senát (zřízený na základě zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování kompetenčních sporů) dospěl k závěru, že ve sporech mezi výrobcí elektřiny a distributory o úhradu poplatku OZE je orgánem příslušným k vydání rozhodnutí ERÚ. Dle okresního soudu se rozhodnutí zvláštního senátu plně uplatní i na věc, kterou projednával. Proto výrokem IV. usnesení rozhodl, že se stěžovatelce vrací soudní poplatek (pouze) v částce 3.280.000 Kč. Uplatnil přitom pravidlo obsažené v § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, dle kterého při vrácení poplatku z důvodu zastavení řízení před prvním jednáním je soud povinen vrácený poplatek snížit o 20 %. Výrok IV. napadla stěžovatelka odvoláním a argumentovala, že jí měl být vrácen celý soudní poplatek.

6. Krajský soud v Ústí nad Labem napadeným usnesením potvrdil rozhodnutí okresního soudu, neboť z žádného ustanovení zákona o soudních poplatcích nelze dovodit, že by při zastavení řízení mohl být vrácen soudní poplatek v plné výši. Pravomoc soudu patří mezi podmínky řízení a pokud není dána, nemůže soud vydat rozhodnutí ve věci samé (§ 103 o. s. ř.). To však neznamená, že by chybějící pravomoc bránila zahájení řízení, se kterým je přitom poplatková povinnost spojena. V daném řízení bylo předmětem žaloby zaplacení peněžité částky a žaloba tak představovala úkon dle položky 1 Sazebníku soudních poplatků. V praktické rovině byla naplněna i fiskální funkce soudního poplatku, jelikož se zahájením řízení je vždy spojena určitá činnost soudu a je spravedlivé po poplatníkovi požadovat, aby se na ní finančně podílel. Jestliže stěžovatelka v důsledku pocíťované nespravedlnosti žádá o zbytek soudního poplatku, měla by se jej domáhat postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“).

II. Argumentace stěžovatelky

7. Obecné soudy svým postupem dle stěžovatelky porušily čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen jako „Listina“), podle kterého mohou být povinnosti ukládány jen na základě zákona a v jeho mezích, a dále čl. 11 odst. 5 Listiny, umožňující ukládat daně a poplatky jen na základě zákona, což v důsledku vedlo i k porušení stěžovatelčina vlastnického práva zaručeného čl. 11 odst. 1 a práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny.

8. Stěžovatelka zdůrazňuje, že se vinou postupu orgánů veřejné moci dostala do nespravedlivé situace. Na počátku uplatnila svůj nárok u ERÚ, žalobu k soudu podala pouze z důvodu procesní opatrnosti a trvala na ní jen kvůli (nesprávnému) odmítnutí ERÚ spor projednávat. Soudní poplatek uhradila. Ačkoliv se o dva roky později okresní soud ztotožnil s původním názorem stěžovatelky, že spor měl skutečně řešit ERÚ, vrátil jí pouze 80 % zaplaceného soudního poplatku. Stěžovatelka uznává, že k přezkumu problematiky nákladů řízení a poplatkové povinnosti přistupuje Ústavní soud zdrženlivě, vyhrazuje si ovšem možnost zásahu, pokud postup obecného soudu ústí v extrémní rozpor s principy spravedlnosti. Příkladem může

být situace, kdy je účastníku řízení ukládána poplatková povinnost tam, kde ji nemá. Právě k tomu přitom došlo u stěžovatelky.

9. Uplatnění nároku stěžovatelky u Okresního soudu v Děčíně nebylo předmětem poplatkové povinnosti. K úhradě byla vyzvána s tím, že započala občanské soudní řízení. To ale probíhat nemohlo, neboť předmět řízení dle rozhodnutí zvláštního senátu vůbec nespadá do pravomoci soudů a poplatková povinnost byla proto stěžovatelce uložena v rozporu se zákonem o soudních poplatcích.

10. Stěžovatelka plně sdílí a odkazuje na právní názor Městského soudu v Praze, vyjádřený v usnesení ze dne 9. 4. 2015, sp. zn. 62 Co 175/2015: *„Poplatkový zákon sice výslovně neřeší situaci, kdy je podán návrh ve věci, v nichž není dána pravomoc soudu, nicméně pokud ze samotného názvu tohoto zákona vyplývá, že jde o zákon o soudních poplatcích, pak povahu tohoto soudního poplatku podle přesvědčení odvolacího soudu nezakládá to, že navrhovatel (nesprávně) podá příslušný návrh u soudu, ačkoli pravomoc soudu k projednání uplatněného sporu není dána, ale charakter řízení, kdy jeho předmětem je spor, u něhož je pravomoc soudu založena podle § 7 o. s. ř. Opačný závěr by znamenal, že navrhovatel by byl nucen např. ve věci, která by spadala do pravomoci správního orgánu, zaplatit poplatek dvakrát, a to jednou jako soudní poplatek podle zák. č. 549/1991 Sb. (bez ohledu na to, že by mu poté byla jeho část postupem podle § 10 odst. 3 cit. zák. vrácena) a poté, kdy by soud řízení pro nedostatek pravomoci zastavil a věc postoupil správnímu orgánu, jehož pravomoc k projednání tohoto sporu by byla dána, též podle zák. č. 634/2004 Sb. o správních poplatcích.“*

11. Stěžovatelka dále upozorňuje, že Okresní soud v Děčíně ve skutkově a právně totožných věcech jiného žalobce (Unipetrol RPA) proti vedlejší účastnici řízení také zastavil, ale s odkazem na citované usnesení Městského soudu v Praze vrátil žalobci poplatek v plné výši. Jestliže Okresní soud v Děčíně rozhodl ve věcech stěžovatelky a žalobce Unipetrol RPA bez relevantního důvodu rozdílně, porušil zásady předvídatelnosti soudního rozhodování, rovnosti a právní jistoty. „Doporučení“ odvolacího soudu, aby stěžovatelka využila možností v rámci zákona č. 82/1998 Sb., vyznívá naprázdno, neboť usnesení ERÚ o odložení věci nebylo zrušeno pro nezákonnost a z důvodu uplynutí lhůt je již stěžovatelka nemůže napadnout správní žalobou.

III. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

12. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Krajský soud v Ústí nad Labem a vedlejší účastnice řízení.

13. Krajský soud uvádí, že nesprávné rozhodnutí v jiné věci samo o sobě nezakládá legitimní očekávání, že bude postupováno stejně. Odlišný postup totiž oba soudy v dané věci řádně odůvodnily. Judikatura soudů ve věcech soudních poplatků je skutečně nejednotná (což krajský soud dokládá odkazem na řadu konkrétních rozhodnutí), a to i v důsledku absence dovolacího přezkumu. Nelze proto tvrdit, že v dané věci došlo k rozporu s ustálenou rozhodovací praxí. Krajský soud nesouhlasí s názorem, že žaloba ve věci, kdy není dána pravomoc soudu, nepodléhá poplatkové povinnosti, jelikož tato je dána při zahájení řízení, přičemž pravomoc soudu je jednou z podmínek řízení. Toto řízení je ovšem i v tomto případě zahájeno, jen musí být následně zastaveno. Soudní poplatky plní funkci fiskální a regulační a podání jakékoliv žaloby má za následek zahájení činnosti soudu a plní proto obě zmíněné funkce. Stěžovateli lze přisvědčit, že se daný případ může s ohledem na jeho konkrétní okolnosti jevit nespravedlivým a v obecné rovině připadá do úvahy odpovědnost státu za způsobenou škodu postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., nikoliv však přizpůsobením výkladu zákona o soudních poplatcích. Konečně, jakkoliv se absolutní výše nevráceného soudního poplatku jeví vysoká, představuje pouze necelé 0,3% částky, které se stěžovatel domáhal vůči vedlejší účastnici. Jde tedy o nepatrnou částku a „po stěžovateli lze spravedlivě

žádat, aby se v takto relativně nepatrné výši podílel na úhradě nákladů vzniklých státu (soudům) při činnostech vyvolaných uplatněním stěžovatelova nároku.“ Základní právo stěžovatelky proto porušeno nebylo.

14. Vedlejší účastnice uvedla, že považuje argumentaci stěžovatelky o neexistenci poplatkové povinnosti v předchozím řízení za správnou. Poplatková povinnost byla uložena protizákonně a postup obecných soudů byl ryze formalistický a soudní poplatek měl být vrácen v celé výši. Napadená rozhodnutí proto skutečně porušila uvedená základní práva stěžovatelky.

15. Jelikož vyjádření účastníka a vedlejší účastnice nevnášejí do řízení žádné nové argumenty, Ústavní soud je nezasílal stěžovatelce k případné replice.

IV. Splnění podmínek řízení

16. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen "zákon o Ústavním soudu"), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

17. Stěžovatelka sdělila Ústavnímu soudu, že v prosinci 2019 podala k Okresnímu soudu v Děčíně žádost o vrácení zbývajících 20 % zaplaceného soudního poplatku podle § 10 odst. 2 zákona o soudních poplatcích a po zamítnutí této žádosti usnesením ze dne 11. 12. 2019, č. j. 19 C 145/2017-19, podala odvolání. Tato okolnost však nemá žádný dopad na meritorní projednatelnost ústavní stížnosti.

18. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání, protože od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

19. Ústavní soud mnohokrát zdůraznil, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu nelze řízení před ním považovat za další instanční přezkum v systému obecné justice. Jeho cílem v řízení o ústavní stížnosti je přezkoumat výhradně ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu platí, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ přísluší obecným soudům a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat pouze za situace, kdy je rozhodování obecných soudů stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti. Materiálně lze vyjádřit pravomoc Ústavního soudu též tak, že je oprávněn napravovat toliko excesy obecných soudů [srov. např. náleze ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. IV. ÚS 570/03 (N 91/33 SbNU 377)].

20. Otázka stanovení a povinnosti úhrady soudního poplatku je nedílnou součástí rozhodování o nákladech řízení. Ústavní soud při přezkumu této problematiky ustáleně postupuje zdrženlivě, neboť jakkoliv se může účastníka řízení citelně dotknout, jde ve vztahu k předmětu řízení o podružnou záležitost, která zpravidla nedosahuje intenzity představující porušení základních práv a svobod. Ovšem ani tento deferenční přístup není neomezený – rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení a ústavněprávní dimenze může postup obecného soudu dosáhnout například tehdy, byl-li v procesu výkladu a aplikace příslušných zákonných ustanovení obsažen prvek libovůle, svévole či výsledné rozhodnutí je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (za všechny srov. náleze ze dne 8. 2. 2007, sp. zn. III. ÚS 624/06).

21. Ústavní soud po seznámení se s podstatou projednávané věci dospěl k závěru, že napadená rozhodnutí obecných soudů překročila shora vymezený rámec a porušila základní práva stěžovatelky. Ústavní stížnost je proto důvodná.

22. Zásahy Ústavního soudu týkající se poplatkové povinnosti jsou obvykle postaveny na půdorysu, ve kterém obecné soudy soudní poplatek vyměří chybně (typicky vysoko) a tím účastníkovi odepírají právo na přístup k soudu (např. stěžovatelkou citovaný náleze ze dne 3. 8. 1999, sp. zn. IV. ÚS 162/99; z poslední doby náleze ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1415/18). Obdobně přezkoumává soudní poplatky prizmatem čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod Evropský soud pro lidská práva (např. rozsudek ze dne 24. 5. 2006, *Weissman proti Rumunsku*, stížnost č. 63945/00).

23. Tento problém ovšem v přezkoumávané věci nenastal. Jak se totiž podává ze shora popsané narace, stěžovatelce nebyl přístup k soudu ztížen či dokonce znemožněn, jelikož řízení bylo zastaveno a šlo jí „pouze“ o vrácení celého uhrazeného soudního poplatku. Poplatková povinnost však nemusí vzniknout pouze při podání účastníka (a tak *ex ante* podmiňovat aktivitu soudu), ale též *ex post* v souvislosti s rozhodnutím soudu [srov. § 4 odst. 1 písm. e) až j) zákona o soudních poplatcích]. Ani při určení (následné) poplatkové povinnosti nicméně nemůže obecný soud postupovat v rozporu se shora uvedenými kritérii, protože jinak se vystavuje hrozbě zrušení svého rozhodnutí; oproti předchozí situaci ale již z důvodu porušení vlastnického práva účastníka řízení, potažmo jeho práva na spravedlivý proces [analogicky náleze ze dne 10. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 4026/18 (N 72/89 SbNU 109)]. Uvedený rámec je plně uplatnitelný na ústavní stížnosti nyní napadená rozhodnutí.

24. Jádrem požadavku stěžovatelky bylo navrácení celého soudního poplatku v řízení, které bylo zastaveno z důvodu chybějící pravomoci soudu. Nárok stěžovatelka opírá o tvrzení, které je možno označit za „formální“ – soudní poplatek je již z definice spojen s řízením před soudy a pokud ty nemají v dané věci pravomoc, nemohou si nárokovat ani část původně zaplaceného poplatku. Není možné po účastníku řízení požadovat, aby u stejného nároku nejdříve přišel o část soudního poplatku a poté byl znovu nucen zaplatit například správní poplatek. Krajský soud v Ústí nad Labem se naopak přihlásil k „materiálnímu“ pojetí – podáním žaloby bylo zahájeno řízení před soudem a i když ten poté řízení zastaví, určité aktivity provedl a účastník by se na nich měl finančně podílet. Duplicita finanční zátěže je tak přirozeným následkem nesprávného postupu žalobce.

25. Zákon o soudních poplatcích neposkytuje obecným soudům jasnou odpověď, jak v podobné situaci postupovat, čehož důsledkem jsou rozdílné právní názory Městského soudu v Praze a Krajského soudu v Ústí nad Labem. Nelze nicméně přehlédnout odchylné rámce, ze kterých oba soudy vychází. Zatímco Městský soud v Praze konstruuje jakousi obecnou exempci (chybějící pravomoc soudu vždy znamená vrácení celého poplatku), Krajský soud v Ústí nad Labem vycházel z objektivně nesprávného postupu stěžovatele a akcentoval regulační funkci poplatku. Základ neshody mezi oběma soudy tak spočívá v odlišném výkladu podústavního práva, jehož interpretace, jak již bylo výše vyjádřeno, však do pravomoci Ústavního soudu nespadá.

26. Ve vztahu k obsahu nyní projednávané ústavní stížnosti to mimo jiné znamená, že Ústavní soud nesdílí pohled stěžovatelky, že nevrácení celého soudního poplatku *v jakémkoliv případě zastavení řízení před soudem z důvodu jeho chybějící pravomoci* (neboli odmítnutí obecné exempce) představuje vždy excesivní rozhodování soudu a porušení základních práv poplatníka. Na tomto závěru ničeho nemění ani stěžovatelčin odkaz na náleze ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3283/18, ze kterého dle ní plyne, že neobsahuje-li zákon o soudních poplatcích určitou a srozumitelnou povinnost zpoplatnit určitý druh návrhu, má jít o návrh nezpoplatněný. Stěžovatelka totiž zřejmě přehlédla, že závěry z nálezu byly judikovány v souvislosti se specifickou situací „*v řízeních o žalobách proti státu na náhradu škody*“ (bod 23 nálezu) a nejsou proto obecně aplikovatelné na jakékoliv civilní řízení. Kromě toho šlo

v předmětném případě o výklad neurčitého právního ustanovení, nikoliv o chybějící zákonné ustanovení (mezera v zákoně).

27. Ústavní soud má za nedůvodnou rovněž námitku stěžovatelky týkající se předvídatelnosti soudního rozhodování. Okresní soud v Děčíně ve dvou usneseních ze dne 5. 6. 2019 a 7. 8. 2019 ve skutkově a právně totožných věcech skutečně vrátil (jiným) žalobcům celý soudní poplatek; v prvním případě dokonce s výslovným odkazem na právní názor Městského soudu v Praze. Tato rozhodnutí ovšem byla vydána časově až po usnesení okresního soudu ve věci stěžovatelky, které nese datum 4. 4. 2019 a jeho odůvodnění se o právním názoru Městského soudu v Praze nezmiňuje. Argumentace stěžovatelky o porušení zásady předvídatelnosti soudního rozhodování logicky neobstojí, pokud napadené usnesení bylo vydáno jako první v řadě a samosoudci dle všeho rozhodnutí Městského soudu v Praze nebylo známo (a ani být nemuselo – neexistuje oficiální databáze takových rozhodnutí).

28. Tato námitka není opodstatněná ani vůči usnesení odvolacího soudu. Ústavní soud totiž shora označil obecná východiska usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem za výklad podústavního práva. Ačkoliv tomuto soudu bylo zmíněné rozhodnutí Městského soudu v Praze již známo, neznamená to ještě, že je musí bez dalšího automaticky následovat. Předvídatelnost a rovnost totiž nelze vnímat absolutně, protože i dvě rozdílná řešení v rovině podústavního práva mohou být ústavně konformní, pokud jsou řádně a racionálně odůvodněna [např. náleze ze dne 19. 12. 2017, sp. zn. III. ÚS 1441/17 (N 234/87 SbNU 801)]. Tyto požadavky napadené usnesení odvolacího soudu naplnilo, neboť v odůvodnění se s právním názorem Městského soudu v Praze odvolací soud dostatečně vypořádal (viz výše, k tomu obecně i náleze ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 4029/19). Ústavní soud nicméně pro zabránění možné dezinterpretaci dodává, že jeho postoj nelze směřovat s podporou předestřené judikatorního rozkolu, nýbrž pouze jako konstatování, že řešení této nejednoty zůstává primárně úkolem obecných soudů.

29. Považuje-li však Ústavní soud obecná východiska usnesení odvolacího soudu za ústavně konformní, neplatí to již o jejich aplikaci na tuto konkrétní věc. Stojí za zopakování, že dle tvrzení Krajského soudu v Ústí nad Labem duplicita povinnosti zaplacení (části) soudního poplatku a poté správního poplatku v novém řízení nastává „*důsledkem (objektivně) nesprávného postupu poplatníka*“; tomu odpovídá i použitý příklad podání žaloby proti osobě, která mezitím zemřela (srov. bod 13 odůvodnění usnesení odvolacího soudu). I pokud by však zdejší soud odhlédl od toho, že tento příklad není příliš přiléhavý (netýká se chybějící pravomoci soudu, ale omylu v žalované osobě), skutkové okolnosti v přezkoumávaném řízení byly očividně rozdílné.

30. Stěžovatelka totiž nepodala žalobu k soudu proto, že by chybně určila jeho pravomoc. Její krok byl v zásadě „vynucen“ teprve odmítnutím ERÚ řešit původní návrh s odkazem na vlastní nepřislušnost. Ačkoliv tedy byla stěžovatelka přesvědčena, že ERÚ pravomocí rozhodnout o jejím nároku disponuje (což také později rozhodnutí zvláštního senátu potvrdilo), není možné ji za nastalé procesní situace činit odpovědnou za přizpůsobení se právnímu názoru ERÚ. Zásada elementární důvěry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci totiž patří k základním atributům právního státu plynoucím z čl. 1 odst. 1 Ústavy (srov. náleze ze dne 2. 4. 2019, sp. zn. II. ÚS 216/18). Pokud proto nalézací a odvolací soud specifickou pozici stěžovatelky nezohlednily, vyložily a aplikovaly právní předpisy natolik excesivně, že vybočily z mezí hlavy páté Listiny a svým postupem prosazovaly zřejmou nespravedlnost [ve vztahu k nákladům řízení srov. např. náleze ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 3375/17 (N 115/89 SbNU 749)]. Stěžovatelka sama se totiž nedopustila žádného pochybení, když postupovala přesně v intencích, stanovených státními orgány. Z ústavněprávního hlediska přitom není podstatné, zda se jednalo o orgán moci soudní anebo veřejné správy a ani to, kdo zapříčinil vznik dané situace. Podstatný je důsledek spočívající v tom, že stěžovatelce nelze vytknout žádné pochybení

v jejím postupu a navzdory tomu jí nebyl vrácen celý uhrazený soudní poplatek, který by však vůbec nemusela hradit, pokud by mezi zmíněnými státními orgány nevznikl popsáný názorový nesoulad.

31. Ze stejného důvodu považuje Ústavní soud za nepatřičný odkaz odvolacího soudu na možnost reparace majetkové újmy postupem dle zákona č. 82/1998 Sb. Od účastníka řízení totiž nelze spravedlivě požadovat, aby poté, co byl odkázán správním orgánem k řešení svého nároku na soudní řízení, musel kromě občanskoprávní žaloby zároveň napadnout správní žalobou rozhodnutí správního orgánu s cílem dosáhnout jeho zrušení (analogicky závěry citovaného nálezu sp. zn. II. ÚS 216/18), aby tak vytvořil procesní prostor pro následný postup podle zákona č. 82/1998 Sb. Řízení ve správním soudnictví by přitom bylo pouhou „pojistkou“, sloužící (preventivně) k neuzavření možnosti vymoci zbytek soudního poplatku, pokud by soud občanskoprávní řízení pro nedostatek pravomoci zastavil. Samotné vymožení zbytku poplatku by si navíc vyžádalo iniciaci dalšího řízení – o náhradě škody způsobené nesprávným úředním postupem. Není třeba podrobněji rozvádět, o kolik vstřícnější je k účastníku, který čelí již druhému (a protichůdnému) závěru subjektu veřejné moci o chybějící pravomoci, varianta vrácení celého soudního poplatku přímo soudem. Ústavní soud rovněž nepřehlédl, že stěžovatelka upozornila na uplynutí lhůt pro podání případné správní žaloby, což ve svém důsledku činí tuto procesní cestu neefektivní.

32. Jak se podává ze shora uvedeného, civilní soud možností vrátit celý poplatek disponuje. Pokud totiž podle § 10 odst. 1 zákona o soudních poplatcích platí, že „*soud vrátí poplatek z účtu soudu, jestliže jej zaplatil ten, kdo k tomu nebyl povinen*“, je třeba toto ustanovení ve shodě se shora uvedenými nosnými důvody tohoto nálezu vyložit tak, že povinnost zaplatit soudní poplatek v nyní projednávané věci stěžovatelkou nebyla vůbec dána, jelikož řízení před okresním soudem nemělo být vůbec zahájováno a došlo-li k jeho zahájení, stalo se tak výhradně v důsledku pochybení jiného orgánu veřejné moci.

VI. Závěr

33. Lze shrnout, že se stěžovatelka při vymáhání svého nároku důsledně řídila vrchnostenskými rozhodnutími orgánů veřejné moci, a přesto jí v konečném důsledku nebyla vrácena část soudního poplatku ve výši 820.000 Kč.

34. Z výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že nezohledněním specifické situace stěžovatelky obecnými soudy došlo k nastolení stavu zjevné nespravedlnosti a tím bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a vlastnické právo dle čl. 11 odst. 1 Listiny.

35. Proto Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadený výrok IV. usnesení Okresního soudu v Děčíně a usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona].

P o u č e n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 19. května 2020

Jiří Zemánek
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka k nálezu sp. zn. III. ÚS 124/20

Souhlasím s výrokem nálezu, nikoli však zcela s jeho odůvodněním.

1. V odůvodnění nálezu se správně uvádí, že „Ústavní soud nesdílí pohled stěžovatelky, že nevrácení celého soudního poplatku *v jakémkoliv případě zastavení řízení před soudem z důvodu jeho chybějící pravomoci* (neboli odmítnutí obecné exempce) představuje vždy excesivní rozhodování soudu a porušení základních práv poplatníka“ (bod 26). Rovněž správně je v něm vyloučena stěžovatelčina námitka „nepředvídatelnosti“ soudního rozhodování (body 27 a 28). A opět správně je v odůvodnění zaznamenáno, že Krajský soud v Ústí nad Labem duplicitu zaplacení (části) soudního poplatku a poté poplatku za následné správní řízení uznává v případě, že je „*důsledkem (objektivně) nesprávného postupu poplatníka*“ (bod 29).

2. Nesprávné však je, že se v dalším výkladu opomíjí (nedoceňuje, resp. vadně se s ním nakládá) onen znak „*objektivního*“, resp. objektivně nesprávného postupu. Neplatí pak, že stěžovatelka „*nepodala žalobu k soudu proto, že by chybně určila jeho pravomoc*“ (bod 30). Ona totiž „*objektivně*“ pravomoc soudu vskutku chybně určila, neboť není rozhodné, že tento „*její krok byl v zásadě vynucen*“, a to ať již „*odmítnutím ERÚ řešit původní návrh s odkazem na vlastní nepříslušnost*“ (jak nálezu konstatuje), nebo čímkoli jiným. Potud zákonná úprava.

3. Jakkoli pak v rovině ústavněprávní obstojí věta (v bodu 30), na téma „*zásady elementární důvěry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci...*“, v další větě je již výraz o „*natolik excesivním*“ výkladu a aplikaci právních předpisů příliš silný, neboť o exces, resp. silný, natožpak „*natolik*“ silný nejde, už jen proto, že věc byla nejednoznačná. A co do následující věty nemůže platit, že „*stěžovatelka sama se totiž nedopustila žádného pochybení, když postupovala přesně v intencích, stanovených státními orgány*“. Ona se totiž přesto pochybení *objektivně* (viz shora) dopustit mohla, a jak se ukázalo, také dopustila. Ani v ústavněprávní rovině tedy takové tvrzení neobstojí; mohlo však být – jak jsem navrhoval – zmírněno (do podoby přijatelné jak logicky, tak pro potřeby sledovaného ústavněprávního výkladu) tím, že nebude řeč o „*nedopuštění se*“, nýbrž o „*dopuštění omluvitelném*“, a že tento omyl stěžovatelky je „*přebit*“ nesprávným postupem orgánů veřejné moci (správního orgánu především), jak je o tom řeč dříve s odkazem na „*zásadu elementární důvěry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci*“.

4. Zákon o soudních poplatcích je předpisem veřejnoprávním, resp. nikoli soukromoprávním (což má samozřejmě interpretativní důsledky), a nikoli jen to – je předpisem poplatkovým a tím i daňovým, což má i pro ústavněprávní (zde „*spravedlivé*“ – bod 31) výklady své konsekvence. Jestliže totiž § 10 odst. 3 zákona stanoví, že se při zastavení řízení před prvním jednáním vrací (zjednodušeně řečeno) jen 80 % zaplaceného soudního poplatku, pak to pro klíčové finanční úřady (viz § 17 téhož zákona) znamená – bez jakéhokoli „*pardonu*“ – 80 %, nikoli 100 %, a o tom se z jejich pozic nediskutuje. Finanční úřady nemusí být ochotny přijmout „*hru*“ na rozlišování mezi důvody zastavení řízení, tedy že § 10 odst. 3 platí jen pro důvody některé, a nikoli jiné, zde jmenovitě pro nedostatek pravomoci soudu, neboť jednoduše nic takového zákon neříká. Ostatně i při zastavení řízení pro nedostatek pravomoci se uplatní všechny (tři) funkce poplatku, což snad i nálezu připouští (bod 26), a jak výstižně argumentuje krajský soud.

5. Zdá se, že si soudce zpravodaj, popř. oba mí kolegové toto nebezpečí uvědomují, jestliže až v poslední větě posledního bodu odůvodnění v oddílu „*Vlastní hodnocení Ústavního soudu*“ se

zničehonic obracejí k ustanovení § 10 odst. 1 zákona, jež takto poprvé (v rámci „vlastního hodnocení“) vstupuje „na scénu“, i když zde s jeho výkladem jen pro účely „nyní projednávané věci“ podávaným „*ve shodě s nosnými důvody tohoto nálezu*“ (zřejmě i s ohledem na bod 28 *in fine*).

6. Uvedené je významné ve dvojitým ohledu: za prvé, žádný obecný ústavně konformní výklad § 10 odst. 1, který by Ústavní soud vzal za svůj, v odůvodnění podán není, a za druhé, že by toto ustanovení mohlo být v dané situaci „ve hře“, není vůbec samozřejmé, přesněji řečeno, je to víc než sporné, a lze dobře zastávat názor, že tomu tak dokonce být nemůže. To by ovšem mělo vážné důsledky: neplatilo by, jak náleze zde konstatuje, že „*civilní soud možností vrátit celý poplatek disponuje*“, došlo-li k zahájení řízení „*výhradně v důsledku pochybení jiného orgánu veřejné moci*“.

7. Ústavní konformita je samozřejmě „dobrá věc“ – v daném případě se však podle odůvodnění týká obou protichůdných názorů, a stojí jen na řádném a racionálním odůvodnění (sc. „odůvodnitelnosti“) toho či onoho (bod 28); avšak má-li se na tomto základě vrátit celý poplatek (nikoli jen část), je nevyhnutelné mít jistotu, že postup podle tohoto výkladu, byť ústavně souladného, je i podústavně („správněprávně“, „daňově“) správný. A zde lze dobře zastávat názor, že správný není. Pak by se soudci mohli oprávněně obávat kontroly podle § 17 zákona.

8. Je to jednoduché: § 10 odst. 3 zákona je zjevně speciální k jeho § 10 odst. 1, pročez § 10 odst. 1 nastupuje jen tam, kde je jakkoli nevýznamné, jak bude řízení dále vedeno, jmenovitě kde nepřichází v úvahu procesní (nemeritorní) rozhodnutí, jímž se řízení končí, včetně (a typicky) zastavení řízení nebo odmítnutí návrhu (kde je právě těžiště § 10 odst. 3). Ten, kdo poplatkovou povinnost nemá (§ 10 odst. 1), je kupříkladu účastník ze zákona od poplatku osvobozený nebo ten, kdo jej zaplatil, ačkoli je řízení od poplatku osvobozeno věčně; zde není jiný nástroj k vrácení, než ten, který je zakotven v § 10 odst. 1, neboť v takové situaci přirozeně soud o ničem (dalším) nerozhoduje. Nález tedy není ani vnitřně konzistentní: v bodu 26 je postup podle § 10 odst. 3 – obecně vzato – připuštěn i pro situace zastavení řízení pro nedostatek pravomoci soudu, a vrací se *jen část* poplatku; v bodu 32 se oproti tomu nález dovolává § 10 odst. 1, a vrací se soudní poplatek *celý*.

9. Do uváděné „nejednotnosti“ rozhodovací praxe obecných soudů (Krajský soud v Ústí nad Labem ve svém vyjádření k ústavní stížnosti však situaci dokládá jinak – proti relativně konsolidované judikatuře stojí jen dvě rozhodnutí), do které proklamative Ústavní soud nechce zasahovat (body 25 *in fine* a 28 *in fine*), tak Ústavní soud přesto vstupuje, otevřený problém *de facto* (ve svých důsledcích) řeší, a to přisvědčením (zjevně menšinové) verzi zastávané Městským soudem v Praze, vycházející z § 10 odst. 1 zákona o soudních poplatcích.

10. Cestou shrnutí: Přestože lze „ústavněprávně“ souhlasit s názorem, že vrácení celého soudního poplatku je vůči stěžovateli „vstřícnější“, než aby musela zahájit řízení o náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb. z důvodu nesprávného úředního postupu, výše uvedené vede spíše k úsudku, že přece jen právně „čistější“ řešení představuje posléze uvedený postup.